

SESSION ORDINAIRE 2022-2023

13 DÉCEMBRE 2022

**PARLEMENT DE LA RÉGION
DE BRUXELLES-CAPITALE**

PROPOSITION DE RÉSOLUTION

**relative à l'adaptation de la réglementation sur
les funérailles et sépultures à l'évolution des
souhaits et besoins de la société**

RAPPORT

fait au nom de la commission
des Affaires intérieures

par M. Christophe MAGDALIJNS (F)

Ont participé aux travaux de la commission :

Membres effectifs : MM. Marc-Jean Ghysels, Jamal Ikazban, Ahmed Mouhssin, John Pitseys, Hicham Talhi, Mme Dominique Dufourny, MM. Sadik Köksal, Christophe Magdalijns, Francis Dagrin, Mme Els Rochette, MM. Mathias Vanden Borre, Guy Vanhengel.

Membres suppléants : MM. Petya Obolensky, Fouad Ahidar.

Autres membres : Mmes Victoria Austraet, Aurélie Czekalski, Bianca Debaets, MM. Pierre Kompany, Julien Uyttendaele, David Weytsman.

Voir :

Document du Parlement :

A-308/1 – 2020/2021 : Proposition de résolution.

GEWONE ZITTING 2022-2023

13 DECEMBER 2022

**BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK PARLEMENT**

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**betreffende de aanpassing van de regelgeving
op de begraafplaatsen en de lijkbezorging aan
de evoluerende maatschappelijke wensen en
noden**

VERSLAG

uitgebracht namens de commissie
voor de Binnenlandse Zaken

door de heer Christophe MAGDALIJNS (F)

Aan de werkzaamheden van de commissie hebben deelgenomen:

Vaste leden: De heren Marc-Jean Ghysels, Jamal Ikazban, Ahmed Mouhssin, John Pitseys, Hicham Talhi, mevr. Dominique Dufourny, de heren Sadik Köksal, Christophe Magdalijns, Francis Dagrin, mevr. Els Rochette, de heren Mathias Vanden Borre, Guy Vanhengel.

Plaatsvervangers: de heren Petya Obolensky, Fouad Ahidar.

Andere leden: Mevr. Victoria Austraet, mevr. Aurélie Czekalski, mevr. Bianca Debaets, de heren Pierre Kompany, Julien Uyttendaele, David Weytsman.

Zie:

Stuk van het Parlement:

A-308/1 – 2020/2021: Voorstel van resolutie.

I. Exposé introductif de Mme Bianca Debaets, auteure principale de la proposition de résolution

Mme Bianca Debaets tient tout d'abord à remercier les cosignataires de ce texte. Toutefois, elle espère secrètement que le soutien ne se limitera pas aux collègues Weytsman, Kompany et Austraet, mais que d'autres partis et membres de cette commission pourront également se retrouver dans son contenu. En effet, elle est convaincue que ce texte est très constructif et positif et qu'il comporte des modifications importantes pour tous les Bruxellois.

C'est donc le premier aspect de ce texte qu'elle souhaite mentionner. Il s'agit de mieux répondre aux souhaits des Bruxellois eux-mêmes lorsqu'ils sont confrontés au deuil, une chose à laquelle, malheureusement, nul ne peut échapper au cours d'une vie. Les personnes qui ont déjà perdu un être cher savent à quel point cette période peut être intense et éprouvante. Il est donc essentiel de faire en sorte que ce processus de deuil et ces adieux puissent avoir lieu dans les meilleures conditions possible. Le deuil étant une affaire très personnelle, chacun a son idée sur ce que sont des funérailles appropriées. Il incombe alors aux députés d'offrir effectivement cette possibilité aux Bruxellois et d'ouvrir grand la porte législative concernant les funérailles et sépultures afin de répondre au plus grand nombre de ces souhaits.

Outre les cosignataires de la présente proposition, elle remercie également sa collègue de parti Katrien Schryvers, qui a déposé une note de concept sur le même sujet au Parlement flamand.

Au niveau flamand, les choses ont effectivement déjà bougé en la matière. À Zonhoven, un étang de dispersion a été créé. Mais des cimetières naturels ont également vu le jour. En Flandre, chaque province possède désormais un cimetière naturel, une forêt cinéraire, un bois du souvenir ou un bois de dispersion. Mais les choses bougent aussi rapidement du côté wallon.

Actuellement, seules l'inhumation et la crémation des défunts sont autorisées. Toutefois, d'autres techniques suscitent de plus en plus d'intérêt, et le secteur des pompes funèbres lui-même est également ouvert à l'utilisation de ces nouveaux procédés. Le Conseil de la santé des Pays-Bas a réalisé une étude approfondie de ces autres techniques, et en particulier de leur sécurité ainsi que de leur caractère durable et digne. Elle est arrivée à la conclusion que des techniques comme la résomation (également appelée aquamation ou liquéfaction) remplissent ces conditions. Celle-ci est déjà autorisée actuellement dans certaines parties du Canada, des États-Unis, du Mexique, de l'Australie et de l'Afrique du Sud.

Le troisième volet de la résolution concerne le don de son corps à la science, un choix qui ne peut pas encore être inscrit explicitement dans les dernières volontés, mais pour lequel il convient de remettre une déclaration de volonté à l'institution à laquelle on souhaite léguer son corps. Or, dans la pratique,

I. Inleidende uiteenzetting van de mevrouw Bianca Debaets, hoofdindienster van het voorstel van resolutie

Mevrouw Bianca Debaets wil in de eerste plaats graag de medeondertekenaars van deze tekst bedanken. Al zegt ze stiekem te hopen dat de steun niet beperkt zal blijven tot collega's Weytsman, Kompany en Austraet, maar dat ook andere leden en partijen uit deze commissie zich in de inhoud ervan zullen kunnen terugvinden. Ze is er namelijk van overtuigd dat dit een erg constructieve en positieve tekst is die belangrijke aanpassingen behelst voor alle Brusselaars.

Dat is dan ook het eerste aspect dat ze wil aanhalen in verband met de inhoud van deze tekst. Het gaat hier om het beter tegemoetkomen aan de wensen van de Brusselaars zelf wanneer zij geconfronteerd worden met rouw. En dat is nu eenmaal jammer genoeg wel iets waaraan niemand kan ontsnappen tijdens een mensenleven. De mensen die ooit al een dierbare verloren zijn, weten wat voor intense en loodzware periode dat kan zijn. Dan is het ook van cruciaal belang dat we dat rouwproces en dat gepaste afscheid zo correct mogelijk kunnen laten verlopen, want voor iedereen zal er een ander soort afscheid als meest wenselijk gezien worden, aangezien rouw iets heel persoonlijks is. Dan is het de taak van de volksvertegenwoordigers om ervoor te zorgen dat de Brusselaar daar effectief de kans toe krijgt, en om dat wetgevende luik rond begraafplaatsen en lijkbezorging zo breed mogelijk open te trekken om aan zoveel mogelijk van die wensen te kunnen beantwoorden.

Een tweede dankbetuiging, naast die aan de medeondertekenaars van dit voorstel, gaat uit naar haar partijgenote Katrien Schryvers die een conceptnota omtrent ditzelfde onderwerp heeft ingediend in het Vlaams Parlement.

Op Vlaams niveau is er wel ook al effectief wat bewogen daaromtrent. In Zonhoven werd een strooivijver aangelegd. Er zijn ook natuurbegraafplaatsen bijgekomen. In Vlaanderen is er nu al in elke provincie in een natuurbegraafplaats, een urnenbos, een gedenkbos of een strooibos voorzien. Ook aan Waalse zijde is alles volop aan het bewegen.

Momenteel is het enkel toegestaan om overledenen te begraven of te cremen. Nochtans winnen ook andere technieken steeds meer aan belangstelling, en ook de uitvaartsector zelf staat open om dergelijke nieuwe procedés toe te passen. De Nederlandse Gezondheidsraad heeft uitvoerig onderzoek gedaan naar dergelijke alternatieve technieken, in het bijzonder naar de veiligheid, de duurzaamheid en de waardigheid ervan. De conclusie luidde dat technieken zoals resomatie, ook wel aquamatie of verwateren genoemd, aan deze voorwaarden voldoet. Momenteel is dit al toegestaan in bepaalde delen van Canada, de Verenigde Staten, Mexico, Australië en Zuid-Afrika.

Het derde luik uit de resolutie gaat over het schenken van zijn of haar lichaam aan de wetenschap. Dat is een aspect dat nog niet expliciet opgenomen kan worden in de laatste wilsbeschikking, maar waarvoor men een wilsverklaring dient over te maken aan de instelling waaraan men zijn of haar

il arrive trop souvent que les proches ignorent ce souhait du défunt et que l'institution concernée n'ait pas non plus connaissance du décès de la personne concernée. Ainsi, la volonté du défunt n'est pas respectée. C'est pourquoi il serait bon que ce dernier souhait puisse bel et bien figurer dans l'acte de dernières volontés, qui peut ensuite être versé au registre de la population. Il suffit alors de remplir cette déclaration à la commune pour pouvoir faire toute la clarté voulue lors d'un décès.

Pour le quatrième volet, nous dépassons les seules modalités relatives aux funérailles et sépultures pour nous intéresser aux funérailles des indigents et des personnes qui n'ont pas de proches. En ce qui concerne le premier groupe, il est important de définir et circonscrire clairement la notion d'« indigent », car actuellement elle est encore souvent sujette à interprétation. En outre, il y a également d'importantes différences dans la façon dont les communes organisent les obsèques d'un indigent, de sorte qu'il n'y a aucune uniformité dans l'approche. Il paraît dès lors assurément souhaitable de garantir un service minimum, par respect pour le défunt, ainsi qu'une définition claire de ce qu'on entend par « indigent ».

Le même principe s'applique également au nombre important de personnes qui n'ont pas de proches. Dans une ville comme Bruxelles, beaucoup de gens meurent et sont inhumées dans la solitude la plus totale. À cet égard, il serait opportun de fixer le cadre d'une intervention garantie des pouvoirs locaux afin de prévoir des funérailles dignes si personne n'a pris l'initiative d'une sépulture après un certain nombre de jours à compter du décès.

Pour le dernier grand volet du texte et des demandes, l'oratrice se tourne à nouveau vers les proches, qui traversent une période difficile à chaque adieu. Elle se réfère à nouveau à une initiative qui a déjà vu le jour en Flandre, à savoir la création, dans les espaces verts, de « lieux de consolation » où les personnes endeuillées peuvent trouver du réconfort et pleurer la perte de leurs proches. À Bruxelles, d'ailleurs, un tel lieu de consolation a déjà été créé à la limite de la forêt de Soignes et du bois de la Cambre après les attentats tragiques. Un tel lieu s'inscrit du reste parfaitement dans la création de ces cimetières naturels dont l'oratrice a parlé plus tôt. Au lendemain de la crise du coronavirus, plusieurs communes du pays ont mis en place de tels lieux de consolation parce qu'à l'époque, bon nombre de personnes n'ont pas pu faire leurs adieux à leurs proches.

Telles sont les lignes de force et les demandes de ce texte. L'oratrice admet que le texte vise large, mais la question comporte plusieurs facettes. Elle dit espérer que les commissaires comprendront que chaque demande a été rédigée dans le but de mieux accompagner et aider les Bruxellois dans l'épreuve pénible que constitue le décès d'un proche. Elle espère une contribution positive et constructive de la part des collègues qui n'ont pas encore cosigné le texte et un soutien suffisant pour pouvoir adopter la proposition.

lichaam wil schenken. In werkelijkheid gebeurt het echter te vaak dat nabestaanden niet op de hoogte zijn van dit verzoek en dat ook de desbetreffende instellingen niet weten dat de persoon in kwestie overleden is. Op die manier wordt de wens van de overledene dus uiteindelijk niet gevolgd. Daarom zou het goed zijn dat die laatste wens wél opgenomen zou kunnen worden in de laatste wilbeschikking, die dan geregistreerd kan worden in het bevolkingsregister. Door die verklaring in te vullen bij de gemeente, kan meteen de nodige duidelijkheid verschaft worden bij een overlijden.

Voor het vierde luik wordt verder gekeken dan enkel naar de modaliteiten omtrent begraafplaatsen en lijkbezorging, maar wordt er ook rekening gehouden met het afscheid van behoeftigen en mensen zonder nabestaanden. Wat die eerste groep betreft, is het belangrijk dat men tot een correcte definitie en afbakening van het begrip 'behoefte' zou komen, want dat is momenteel nog vaak voor interpretatie vatbaar. Bovendien bestaan er grote verschillen in de manier waarop gemeenten een afscheidsdienst voor een behoeftige invullen, waardoor er geen sprake is van een uniforme aanpak. Het garanderen van een minimale dienstverlening, uit respect voor de overledene, alsook een duidelijke omschrijving van wat wordt verstaan onder 'behoefte', lijken daarom zeker wenselijk.

Datzelfde principe geldt ook voor de grote groep mensen zonder nabestaanden. In een stad als Brussel overlijden heel wat mensen in volstrekte eenzaamheid en worden ook veel mensen in volstrekte eenzaamheid begraven. In dat opzicht zou het opportuun zijn om een kader te creëren met het oog op een gegarandeerde tussenkomst van de lokale besturen om te voorzien in een waardig afscheid als er een aantal dagen na een overlijden niemand initiatief heeft genomen voor een lijkbezorging.

Voor het laatste grote onderdeel van de tekst en de verzoeken richt de spreker zich opnieuw tot de nabestaanden, die bij elk afscheid toch door een moeilijke periode gaan. Opnieuw verwijst ze hiervoor graag naar een initiatief dat eerder al het levenslicht zag in Vlaanderen, namelijk het inrichten van 'troostplekken' in groene ruimtes waar nabestaanden troost kunnen vinden en kunnen rouwen om het verlies van hun dierbaren. In Brussel werd er trouwens na de dramatische gebeurtenissen van de aanslagen op de grens van het Zoniënwoud en het Terkamerenbos al in zo'n troostplek voorzien. Zoiets sluit overigens mooi aan bij het inrichten van die natuurbegraafplaatsen waar de spreker het eerder al over had. In de naweeën van de coronacrisis hebben verscheidene gemeenten, verspreid over het land, zo'n troostplekken ingericht omdat veel mensen toen geen afscheid konden nemen van hun dierbaren.

Tot zover de grote krachtlijnen en de verzoeken die in deze tekst werden opgenomen. De spreker geeft toe dat de scope redelijk breed is, maar hij omvat dan ook verschillende facetten. Ze zegt te hopen dat de leden van deze commissie inzien dat elk verzoek werd opgesteld met het oog op het beter kunnen begeleiden en helpen van de Brusselaars wanneer het om een onaangenaam thema als de dood gaat. Ze hoopt op een positieve en constructieve bijdrage van de collega's die nog niet mee hebben ondertekend en op voldoende steun om het voorstel goed keuren.

II. Discussion générale

Mme Victoria Austraet indique que la mort est taboue dans notre société et pourtant, elle nous touche tous un jour, d'une manière ou d'une autre. Le décès d'un proche est un moment très douloureux dans la vie d'une personne et ce qui entoure la mort, les funérailles et la sépulture peut soit permettre un deuil serein, soit au contraire traumatiser encore davantage. Dans toutes les cultures et religions, les rites funéraires ainsi que les modes de sépultures sont tous différents. Ils ont cependant ceci de commun qu'ils visent toujours à apporter un certain réconfort moral et une sérénité d'esprit pour les proches.

Ce texte, pour lequel elle remercie Mme Bianca Debaets, vise à répondre aux besoins et problématiques actuels en partant d'une série de constats.

Premièrement, en Région bruxelloise et contrairement à la Flandre, la possibilité de, par exemple, répandre les cendres du défunt dans un cimetière naturel, en dehors des cimetières traditionnels, n'existe pas.

Le texte propose d'examiner comment permettre aux pouvoirs locaux de mettre à disposition des zones du domaine public dans lesquelles on peut disperser des cendres ou inhumer des urnes biodégradables.

Deuxièmement, seules l'inhumation et la crémation sont autorisées. Or, d'autres méthodes existent et sont utilisées ailleurs dans le monde et mériteraient d'être étudiées. La présente proposition demande la réalisation d'une étude concernant les attentes des citoyens ainsi que la faisabilité et la durabilité des différentes techniques possibles.

Troisièmement, lorsque l'on veut faire don de son corps à la science, il faut remplir un formulaire auprès de l'université en question. Mais, l'institution universitaire a rarement connaissance du décès de la personne, ce qui entraîne que les dernières volontés du défunt ne sont involontairement pas respectées.

Afin d'éviter ce problème, le texte propose que cette demande figure dans l'acte de dernières volontés. Ce système le rapprocherait ainsi logiquement de celui du don d'organe, puisqu'il suffirait de remplir un formulaire auprès de l'administration communale.

Quatrièmement, beaucoup se rappelleront des obsèques dans le livre *L'Écume des Jours* de Boris Vian et de la grande souffrance générée par le fait que le personnage principal n'avait plus assez d'argent pour offrir des obsèques dignes à sa compagne. On a tous quelqu'un dans notre entourage qui n'a pas eu les moyens de payer une pierre tombale à un proche décédé, ajoutant de la tristesse et de la culpabilité à un deuil déjà compliqué et douloureux.

La réglementation prévoit que les pouvoirs locaux prennent en charge la sépulture des personnes indigentes. Le problème réside dans l'interprétation du terme "indigent". Un autre problème est que le service rendu diffère d'une

II. Algemene bespreking

Mevrouw Victoria Austraet zegt dat de dood een taboe is in onze samenleving maar dat we er toch op een dag allemaal op de ene of andere manier mee te maken krijgen. Het overlijden van een dierbare is een zeer pijnlijk moment in iemands leven en alles wat rond het overlijden gebeurt, de begrafenis en de lijkbezorging, kan een serene rouw mogelijk maken of juist nog traumatischer zijn. In alle culturen en religies zijn de begrafenisrituelen en lijkbezorgingswijzen verschillend. Wat ze echter gemeen hebben, is dat ze altijd tot doel hebben de nabestaanden een zekere morele troost en gemoedsrust te bieden.

Deze tekst, waarvoor zij mevrouw Bianca Debaets bedankt, wil inspelen op de huidige behoeften en problemen door uit te gaan van een reeks vaststellingen.

Ten eerste bestaat in het Brussels Gewest, in tegenstelling tot in Vlaanderen, niet de mogelijkheid om bijvoorbeeld de as van de overledene uit te strooien op een natuurlijke begraafplaats, buiten de traditionele begraafplaatsen.

In de tekst wordt voorgesteld na te gaan hoe de plaatselijke besturen delen van de openbare ruimte ter beschikking kunnen stellen waar as kan worden uitgestrooid of biologisch afbreekbare urnen kunnen worden begraven.

Ten tweede zijn alleen begrafenis en crematie toegestaan. Er bestaan echter andere methoden die elders in de wereld worden gebruikt en die het bestuderen waard zouden zijn. Dit voorstel vraagt om een studie naar de verwachtingen van de burgers en naar de haalbaarheid en duurzaamheid van de verschillende mogelijke technieken.

Ten derde moet wie zijn lichaam aan de wetenschap wil schenken bij de betreffende universiteit een formulier invullen. De universitaire instelling is echter zelden op de hoogte van het overlijden van de persoon, waardoor het probleem ontstaat dat de laatste wensen van de overledene onbedoeld niet worden gerespecteerd.

Om dit probleem te voorkomen, wordt in de tekst voorgesteld dit verzoek in de laatste wilbeschikking op te nemen. Dit systeem zou logisch gezien gelijkaardig zijn aan dat voor orgaandonatie, aangezien het zou volstaan om bij het gemeentebestuur een formulier in te vullen.

Ten vierde zullen velen zich de uitvaart in het boek *L'Écume des Jours* van Boris Vian herinneren en het grote leed dat daarmee gepaard ging doordat de hoofdpersoon niet meer voldoende geld had om zijn partner een waardige uitvaart te kunnen bieden. We hebben allemaal wel iemand in onze kennissenkring die zich geen grafsteen voor een overleden dierbare kon veroorloven, wat verdriet en schuldgevoel toevoegt aan een toch al gecompliceerde en pijnlijke rouw.

De regelgeving bepaalt dat de plaatselijke besturen de lijkbezorging van behoeftige personen voor hun rekening nemen. Het probleem ligt in de interpretatie van de term 'behoefte'. Een ander probleem is dat de dienstverlening per

commune à l'autre. Il convient donc de déterminer clairement cette notion ainsi que d'assurer un service uniforme.

Cinquièmement, la question de la nécessité pour les pouvoirs publics d'organiser des funérailles dignes se pose aussi pour les personnes isolées, qui n'ont pas de proches.

Et enfin, sixièmement, la problématique du deuil à proprement parler mérite qu'on s'y attarde. Le texte propose d'engager une concertation avec les Communautés afin d'étudier au mieux comment accompagner et faciliter le deuil des proches, grâce par exemple à l'aménagement de lieux de consolation dans l'espace public ou encore via des mécanismes de soutien.

Elle dit donc estimer que les solutions proposées dans cette proposition de résolution sont pertinentes au regard des problématiques soulevées et elle espère une issue favorable pour ce texte.

M. David Weytsman remercie Mme Bianca Debaets pour son initiative. Il rappelle qu'il existe déjà une ordonnance et des arrêtés d'exécution. Mais l'initiative de Mme Bianca Debaets encourage à réfléchir à toutes les possibilités qui permettraient de répondre au mieux aux dernières volontés des personnes défunt.

Par ailleurs, tous les arguments en faveur de cette proposition ont déjà été mis en avant par Mmes Bianca Debaets et Victoria Austraet et l'orateur indique, donc, se référer à ce qu'elles ont déjà dit.

M. Pierre Kompany indique venir ici en appui de la proposition de Mme Bianca Debaets et il dit croire sincèrement que la société doit s'adapter à l'évolution technologique et l'évolution des mentalités, tout particulièrement en ce qui concerne la fameuse dernière demeure.

Personne ne pourra échapper à cette dernière demeure, qu'il se cache en eau profonde ou dans les cieux. Un moment viendra toujours où il faudra reconnaître que c'est un problème évident.

Les développements de Mme Bianca Debaets ont tout balayé et placent chacun devant les certitudes et les interrogations actuelles au niveau de la technologie, qui permettent que les choses se passent au mieux pour les vivants, comme pour ceux qui partent.

Il indique qu'aujourd'hui les commissaires sont les porte-voix de la société et il croit que, quelque part, la modification de la législation dépend de ce qui est fait ici. Il remercie, dès lors, Mme Bianca Debaets et l'ensemble des collègues qui l'ont précédé pour leur façon de voir la vie évoluer.

M. Ahmed Mouhssin rappelle que le sujet qui est abordé dans la proposition est régulièrement traité au sein de la commission. Récemment encore, une proposition d'ordonnance portée par Mme Françoise Schepmans a été adoptée à l'unanimité des membres de la commission. En

gemeente verschilt. Daarom moet dit begrip duidelijk worden gedefinieerd en moet worden gezorgd voor een uniforme dienstverlening.

Ten vijfde rijst ook de vraag of de overheid een waardige begrafenis moet organiseren voor personen die geïsoleerd zijn en geen naasten hebben.

En tot slot, ten zesde, verdient de kwestie van de rouw zelf ook aandacht. In de tekst wordt voorgesteld een overleg met de gemeenschappen op gang te brengen om na te gaan hoe het overlijden van dierbaren het best kan worden begeleid en vergemakkelijkt, bijvoorbeeld door het creëren van troostplaatsen in de openbare ruimte of door ondersteuningsmethoden.

Zij is dus van mening dat de in dit voorstel van resolutie voorgestelde oplossingen relevant zijn voor de aan de orde gestelde vraagstukken en hoopt op een gunstig resultaat van deze tekst.

De heer David Weytsman bedankt mevrouw Bianca Debaets voor haar initiatief. Hij herinnert eraan dat er reeds een ordonnantie en uitvoeringsbesluiten bestaan. Het initiatief van mevrouw Bianca Debaets is echter een aanmoediging om na te denken over alle mogelijkheden om de laatste wensen van de overledene zo goed mogelijk te vervullen.

Voorts zijn alle argumenten voor dit voorstel reeds door mevrouw Bianca Debaets en mevrouw Victoria Austraet naar voren gebracht. De spreker verwijst dan ook naar wat zij reeds hebben gezegd.

De heer Pierre Kompany zegt dat hij het voorstel van mevrouw Bianca Debaets steunt en dat hij oprecht gelooft dat de maatschappij zich moet aanpassen aan de technologische evolutie en de mentaliteitswijziging, vooral wat de veelbesproken laatste rustplaats betreft.

Niemand zal aan deze laatste rustplaats kunnen ontsnappen, of hij of zij zich nu in diep water of in de hemel verschuilt. Er komt altijd een moment waarop moet worden erkend dat dit een duidelijk probleem is.

De toelichting van mevrouw Bianca Debaets heeft er de bezem doorgehaald en iedereen geconfronteerd met de huidige zekerheden en vragen over de technologie die ervoor zorgt dat de zaken zo goed mogelijk verlopen voor de levenden, evenals voor zij die vertrekken.

Hij zegt dat de commissieleden vandaag de spreekbuizen van de samenleving zijn en gelooft dat de verandering in de wetgeving afhangt van wat hier wordt gedaan. Hij bedankt daarom mevrouw Bianca Debaets en alle collega's die haar zijn voorgedaan voor hun visie op het leven dat zich ontwikkelt.

De heer Ahmed Mouhssin herinnert eraan dat het onderwerp van het voorstel regelmatig in de commissie wordt behandeld. Onlangs nog werd een voorstel van ordonnantie van mevrouw Françoise Schepmans unaniem door de commissieleden goedgekeurd. Men vond immers dat de

effet, il avait été estimé que le texte en question présentait réellement une plus-value claire, que les besoins y étaient identifiés et qu'une solution claire y était apportée.

Concernant le texte en discussion, par contre, l'orateur indique s'interroger sur sa plus-value et même son opportunité. En effet, il y est principalement demandé de réaliser des études. Mais, dans une période où on a besoin d'argent public, il indique préférer que l'argent soit consacré uniquement à des études qui sont réellement nécessaires. Il rappelle qu'il existe déjà un avis du comité de bioéthique, émis en novembre 2021, qui fait une analyse très pertinente et très pointue de la problématique.

Concernant les nouvelles techniques, l'auteure de la proposition cite, notamment, l'humusation. L'orateur demande si elle considère aujourd'hui que l'étude faite par l'UCL qui indique que cette technique est problématique parce qu'elle provoque des pollutions n'est pas pertinente et qu'il faut que Bruxelles lance une nouvelle étude sur ce même sujet. Il précise partager ce point de vue, mais il faut alors faire une demande très claire et demander que soit réalisée une nouvelle étude sur l'humusation. Il ajoute qu'il pourrait même soutenir une telle demande. Mais le texte en discussion est trop flou.

Par ailleurs, l'auteure de la proposition indique que l'aquamation est une technique utilisée au Pays-Bas et en Californie et qui est intéressante. L'orateur avoue être plutôt réticent concernant cette technique. Il précise qu'au niveau de l'aquamation, en Californie, les déchets sont jetés dans les égouts. Il demande, dès lors, si une concertation avec Vivaqua a eu lieu pour savoir si cette technique serait pertinente en Région bruxelloise et s'il pourrait être envisagé de jeter des restes de cadavres dans les eaux bruxelloises.

Concernant la nécessité d'un acte de dernière volonté, l'orateur indique partager l'avis de Mme Debaets. Toutefois, ce débat a eu lieu ici par rapport à l'utilisation du linceul et le ministre s'est engagé à clarifier la situation. Dès lors, il demande si cet engagement n'est pas suffisant. Il indique penser encore, qu'une clarification de la définition d'une personne indigente au travers d'une circulaire serait utile, mais que cela ne nécessite pas une résolution. Il rappelle que la Région a décidé de mettre en place une cellule au niveau de Bruxelles Pouvoirs locaux et, il semble que cette cellule soit vraiment un bon outil. Dès lors, une simple question au ministre aurait certainement déjà suffi pour que les points abordés dans la proposition soient traités par cette cellule.

Par ailleurs, il indique souhaiter une clarification concernant la mention d'une concertation avec les communautés pour prendre des mesures susceptibles de faciliter les processus de deuil. Il demande que soit défini le concept de communauté. Il indique, toutefois, partager ce point de vue, mais s'étonne que le MR, dont le président a déclaré que la notion même de communauté est problématique et que dans une démocratie libérale il n'y a pas de communauté mais des individus libres et égaux, ait cosigné la proposition.

betrokken tekst een duidelijke toegevoegde waarde had, dat de behoeften werden aangegeven en dat een duidelijke oplossing werd geboden.

Wat de besproken tekst betreft, heeft de spreker echter twijfels over de toegevoegde waarde en zelfs de geschiktheid ervan. Er wordt immers hoofdzakelijk verzocht studies uit te voeren. In een tijd waarin overheidsgeld nodig is, zegt hij er echter de voorkeur aan te geven dat het geld alleen wordt besteed aan studies die echt nodig zijn. Hij herinnert eraan dat er reeds een advies van het comité voor bio-ethiek van november 2021 bestaat, waarin een zeer relevante en nauwkeurige analyse van het probleem wordt gemaakt.

Wat nieuwe technieken betreft, noemt de indiener van het voorstel onder meer humusatie. De spreker vraagt of zij van mening is dat de studie van de UCL, waarin wordt aangegeven dat deze techniek problematisch is omdat ze vervuiling veroorzaakt, niet relevant is en dat Brussel een nieuwe studie over hetzelfde onderwerp moet laten uitvoeren. Hij zegt dat hij deze mening deelt, maar dan moet een zeer duidelijk verzoek worden gedaan om een nieuwe studie over humusatie uit te voeren. Hij voegt eraan toe dat hij een dergelijk verzoek zelfs zou kunnen steunen. De besproken tekst is echter te vaag.

Voorts geeft de indienst van het voorstel aan dat aquamatie een techniek is die in Nederland en Californië wordt toegepast en die interessant is. De spreker geeft toe nogal terughoudend te zijn wat deze techniek betreft. Hij wijst erop dat bij aquamatie in Californië het afval in de riolering wordt geloosd. Hij vraagt daarom of er overleg is geweest met Vivaqua om na te gaan of deze techniek in het Brussels Gewest relevant zou zijn en of het mogelijk is om stoffelijke resten in de Brusselse wateren te laten lopen.

Wat de noodzaak van een laatste wilsbeschikking betreft, is de spreker het eens met mevrouw Debaets. Dit debat heeft hier echter plaatsgevonden in verband met het gebruik van de lijkwade en de minister heeft toegezegd de situatie te zullen verduidelijken. Hij vraagt daarom of die toezegging niet voldoende is. Voorts is hij van mening dat een verduidelijking van de definitie van een behoeftige persoon via een omzendbrief nuttig zou zijn, maar dat daarvoor geen resolutie nodig is. Hij herinnert eraan dat het Gewest heeft besloten een cel op te richten bij BPB en het lijkt erop dat deze cel een heel goed instrument is. Daarom zou een eenvoudige vraag aan de minister zeker voldoende zijn geweest om ervoor te zorgen dat de in het voorstel aan de orde gestelde kwesties door deze cel zouden worden behandeld.

Voorts wenst hij opheldering over de verwijzing naar overleg met de gemeenschappen om maatregelen te nemen die het rouwproces kunnen vergemakkelijken. Hij vraagt om een definitie van het begrip gemeenschap. Hij zegt evenwel dat hij dit standpunt deelt, maar verbaasd is dat de MR, waarvan de voorzitter heeft gezegd dat het begrip zelf van 'gemeenschap' problematisch is en dat er in een liberale democratie geen gemeenschap bestaat, maar vrije en gelijke individuen, het voorstel mede heeft ondertekend.

Pour rédiger un texte sur ce sujet, il est essentiel de travailler avec les différents acteurs et de ne pas se contenter de regarder un peu ce qui se passe dans le monde. Il indique que, par exemple, la Ligue des familles a des demandes très précises, dont le maintien des allocations familiales pendant trois mois après un décès, pour accompagner les familles. Dans le texte en discussion aucune proposition concrète n'est faite et le texte est trop vague. Il ne tient, en outre, pas compte du travail fait par le Gouvernement et par les communes. Dès lors, il est fort probable, sauf si des réponses devaient être apportées à l'ensemble de ses questions, que le groupe de l'orateur votera contre cette proposition.

M. Marc-Jean Ghyssels indique que cette proposition de résolution souligne la nécessité d'améliorer le processus de deuil dans notre Région.

À la lecture de cette proposition de résolution, on pourrait presque croire que la législation est défailante. Pourtant, depuis le 1er janvier 2002, la compétence en matière de funérailles et de sépultures est passée dans le giron des Régions. Depuis lors, la Région bruxelloise n'a eu de cesse de mettre l'accent sur l'amélioration du processus de deuil pour les familles.

Dans un premier temps, avec l'ordonnance du 3 février 2011 qui a offert aux familles la possibilité de conserver les cendres du défunt en dehors du cimetière. Par ailleurs, une partie des cendres peut depuis ce texte être remise aux proches sous certaines conditions.

Dans un deuxième temps, beaucoup plus récent, avec l'ordonnance du 29 novembre 2018 qui intègre notamment les rites funéraires liés à des convictions religieuses et philosophiques reconnues, elle offre aussi la possibilité pour les communes de délimiter des zones en dehors des cimetières où les cendres des corps incinérés peuvent être dispersées, et ce dans un souci de proximité avec la nature.

Cette ordonnance de 2018 fixe finalement un cadre pour la majorité des thèmes qui sont abordés dans cette proposition de résolution, au sujet, comme il vient de le rappeler, des cimetières naturels mais aussi au sujet des funérailles des indigents ou encore des modes de sépulture.

Par exemple, la présente proposition de résolution appelle à une étude sur les nouvelles techniques de rituels funéraires. Mais l'ordonnance de 2018 mentionne clairement prendre en compte l'éventualité de futurs nouveaux modes de sépulture qui devront être autorisés par le Gouvernement.

La résolution souhaite définir clairement la notion d'indigent. Pourtant, cette notion est clairement établie sur le site de Bruxelles Pouvoirs locaux dans le cadre de l'ordonnance de 2018. Il cite, « s'agissant de la notion même d'indigent, celle-ci est définie en référence à la loi du 26 mai 2022 concernant le droit à l'intégration sociale. ».

Voor het opstellen van een tekst over dit onderwerp is het essentieel om met de verschillende betrokkenen samen te werken en niet alleen te kijken naar wat er in de wereld gebeurt. Hij geeft aan dat bijvoorbeeld de Ligue des familles zeer specifieke verzoeken heeft, waaronder het behoud van de gezinsbijslag gedurende 3 maanden na een overlijden, ter ondersteuning van de gezinnen. In de besproken tekst worden geen concrete voorstellen gedaan en de tekst is te vaag. Bovendien wordt geen rekening gehouden met het werk van de regering en de gemeenten. Het is dus zeer waarschijnlijk, tenzij op al zijn vragen antwoorden zouden worden gegeven, dat zijn fractie tegen dit voorstel zal stemmen.

De heer Marc-Jean Ghyssels zegt dat dit voorstel van resolutie de noodzaak onderstreept om het rouwproces in ons gewest te verbeteren.

Wie dit voorstel van resolutie leest, zou bijna denken dat de wetgeving niet deugt. Nochtans is sinds 1 januari 2002 de bevoegdheid voor begraafplaatsen en lijkbezorging overgeheveld naar de gewesten. Sindsdien heeft het Brussels Gewest onophoudelijk gewerkt aan de verbetering van het rouwproces voor gezinnen.

In een eerste fase gebeurde dat met de ordonnantie van 3 februari 2011, die families de mogelijkheid bood om de as van de overledene buiten de begraafplaats te bewaren. Bovendien kan sinds deze tekst een deel van de as onder bepaalde voorwaarden aan de nabestaanden worden overhandigd.

In een tweede, veel recentere fase, gebeurde dat met de ordonnantie van 29 november 2018, waarin begrafenisrituelen worden opgenomen die verband houden met erkende godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuigingen. Zij biedt gemeenten ook de mogelijkheid om buiten de begraafplaatsen zones af te bakenen waar de as van gecremeerde lichamen mag worden uitgestrooid, omwille van de nabijheid van de natuur.

Deze ordonnantie van 2018 stelt eindelijk een kader vast voor het merendeel van de thema's die in dit voorstel van resolutie aan bod komen, betreffende, zoals hij zojuist in herinnering bracht, natuurlijke begraafplaatsen, maar ook de begrafenissen van behoeftige personen of de lijkbezorgingswijzen.

In dit voorstel van resolutie wordt bijvoorbeeld gevraagd om een studie naar nieuwe technieken voor begrafenisrituelen. De ordonnantie van 2018 vermeldt echter duidelijk dat er rekening wordt gehouden met de mogelijkheid van toekomstige nieuwe lijkbezorgingswijzen, waarvoor de regering toestemming zal moeten verlenen.

De resolutie wil het begrip 'behoefstig' duidelijk definiëren. Dit begrip is echter duidelijk vastgelegd op de website van Brussel Plaatselijke Besturen in het kader van de ordonnantie van 2018. Hij citeert: "Het begrip 'behoefstig' wordt gedefinieerd onder verwijzing naar de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie."

Son groupe ne voit donc pas l'utilité de cette proposition de résolution, si ce n'est faire office de piqure de rappel, car elle se prononce sur un sujet déjà largement pris en main par le Gouvernement. L'ordonnance du 30 juin dernier vient d'ailleurs modifier l'article 30 de l'ordonnance du 29 novembre 2018 afin de permettre aux proches de récupérer l'urne de leur défunt au cimetière s'ils en ont décidé ainsi après coup. La législation n'est donc pas arrêtée et évolue en fonction des besoins concrets de la population.

Comme on l'a vu dans cette commission, une nouvelle cellule de coordination funéraires et sépultures sera également mise en place au sein de l'administration régionale Bruxelles Pouvoirs locaux afin de, justement, s'adapter à l'évolution des mentalités sur ce sujet très important.

Il indique qu'il resta bien sûr attentif au suivi de l'ordonnance du 29 novembre 2018 mais il sait également toute l'attention portée à ce chantier par le ministre Bernard Clerfayt. C'est pourquoi son groupe votera contre cette proposition de résolution.

M. Christophe Magdalijs remarque que beaucoup de choses ont déjà été dites par ses collègues. Il indique que son groupe ne soutiendra pas non plus cette proposition de résolution.

Il souhaite néanmoins rappeler être un grand défenseur de l'autonomie communale. Cela n'empêche toutefois pas le Gouvernement d'être actif en la matière et une cellule de coordination régionale a été mise en place. La majorité des tâches dont il est question ici ont été prises en considération par cette cellule. C'est aussi le cas de la question des cimetières naturels. Néanmoins, même dans les communes de la seconde couronne, qu'il connaît fort bien, on reste en milieu urbain, avec tout ce que cela implique en la matière.

Il rappelle que tant l'ordonnance de 2018, que les arrêtés d'exécution, qui sont utiles à l'application de toute cette législation, sont clairement repris sur le site de Bruxelles Pouvoirs locaux. Certes il pourrait être utile d'y ajouter peut-être l'élément du legs de son corps à la science, mais même là, en se rendant sur les sites notamment des facultés, c'est quelque chose qui peut se faire assez facilement et assez naturellement. Néanmoins cet élément pourrait être porté à l'attention du ministre pour qu'il aille plus loin en collaboration avec les communes. En tout cas, les communes collaborent franchement et très ouvertement avec la cellule de coordination.

M. Mathias Vanden Borre fait remarquer que ce sujet touche tout le monde. En effet, tous sont égaux face à la mort. Par contre, on peut s'y préparer du mieux qu'on peut. C'est de cela qu'il s'agit aujourd'hui. Il indique qu'une résolution lui paraît être l'instrument idoine pour inciter le Gouvernement à agir dans ce domaine.

Quant à la première demande, il n'a aucun commentaire à faire. Il dit qu'il peut certainement l'accepter.

En ce qui concerne la création d'un cadre régional pour la mise en œuvre de nouvelles techniques et possibilités, il estime qu'on doit se demander jusqu'où on veut aller et

Zijn fractie ziet het nut van dit voorstel van resolutie dan ook niet in, anders dan ter herinnering, omdat het een standpunt inneemt over een onderwerp dat de regering al grotendeels ter hand neemt. De ordonnantie van 30 juni 2022 heeft bovendien artikel 30 van de ordonnantie van 29 november 2018 gewijzigd, zodat nabestaanden de urne van hun dierbare op de begraafplaats kunnen ophalen als zij daar achteraf toe hebben besloten. De wetgeving staat dus niet vast en evolueert volgens de concrete behoeften van de bevolking.

Zoals we in deze commissie hebben gezien, zal er ook een nieuwe coördinatiecel voor begravenissen en lijkbezorging worden opgericht binnen de gewestelijke administratie Brussel Plaatselijke Besturen, net om zich aan te passen aan de mentaliteitswijziging over dit zeer belangrijke onderwerp.

Hij geeft aan dat hij uiteraard attent zal blijven voor de follow-up van de ordonnantie van 29 november 2018, maar hij is zich ook bewust van de aandacht die minister Bernard Clerfayt aan dit project besteedt. Daarom zal zijn fractie tegen dit voorstel van resolutie stemmen.

De heer Christophe Magdalijs merkt op dat er al veel door zijn collega's is gezegd. Hij geeft aan dat ook zijn fractie dit voorstel van resolutie niet zal steunen.

Toch wil hij eraan herinneren dat hij een groot verdediger is van de gemeentelijke autonomie. Dit belet de regering echter niet om op dit gebied actief te zijn en er is een gewestelijke coördinatiecel opgericht. Het merendeel van de hier besproken taken wordt door deze cel behandeld. Dit geldt ook voor de natuurlijke begraafplaatsen. Toch blijft men zelfs in de gemeenten van de tweede kroon, die hij goed kent, in een stedelijke omgeving, met alles wat dat in dit opzicht met zich meebrengt.

Hij herinnert eraan dat zowel de ordonnantie van 2018 als de uitvoeringsbesluiten, die nuttig zijn voor de toepassing van al deze wetgeving, duidelijk op de website van BPB staan vermeld. Natuurlijk kan het nuttig zijn om het schenken van het eigen lichaam aan de wetenschap toe te voegen, maar zelfs daar kan dit, door met name de websites van de faculteiten te bezoeken, vrij gemakkelijk en vrij natuurlijk gebeuren. Niettemin zou dit element onder de aandacht van de minister kunnen worden gebracht, zodat hij vooruitgang kan boeken in de samenwerking met de gemeenten. In ieder geval werken de gemeenten heel open en eerlijk samen met de coördinatiecel.

De heer Mathias Vanden Borre merkt op dat dit thema iedereen aangaat. In de dood is immers iedereen gelijk. Men kan er zich echer wel zo goed mogelijk op voorbereiden. Daarover gaat het vandaag. Hij geeft aan dat een resolutie hem het juiste instrument lijkt om de regering hierin tot actie aan te manen.

Wat het eerste verzoek betreft, heeft hij geen enkele opmerking. Hij zegt er zeker mee akkoord te kunnen gaan.

Met betrekking tot het scheppen van een gewestelijk kader om nieuwe technieken en mogelijkheden te implementeren, stelt zich de vraag hoe ver men wil gaan en hoe dit concreet

comment organiser concrètement les choses. En Flandre, il existe deux options, à savoir l'inhumation ou la crémation. La mise en œuvre technique des nouveaux modes de sépulture doit donner matière à réflexion. Or, cela requiert peut-être encore un travail d'étude supplémentaire.

En ce qui concerne la possibilité d'inhumation en dehors des cimetières officiels, il indique qu'à sa connaissance, l'article 30 de l'ordonnance de 2018 le prévoit déjà. En effet, le deuxième paragraphe indique que, sauf si le défunt a marqué sa préférence pour une autre destination par un acte, les cendres des corps incinérés peuvent être dispersées à un endroit autre que le cimetière. En principe, cela devrait donc être possible, sauf en présence d'autres problèmes d'ordre pratique, comme l'absence de terrains. Cette possibilité est également prévue en Flandre depuis 2017. Il peut donc également soutenir cette proposition.

Une autre possibilité est de faire don de son corps à la science. Apparemment, cette possibilité n'est pas encore vraiment prévue concrètement à Bruxelles. En Flandre, il est prévu que les personnes puissent remettre une déclaration holographe datée et signée à l'institution universitaire de leur choix. Une procédure est alors engagée, qui rend alors possible un tel don. Peut-être pourrait-on procéder de la même façon à Bruxelles.

En ce qui concerne l'uniformité d'approche des pouvoirs locaux pour l'enterrement des personnes indigentes ou qui n'ont pas de famille pour le faire, l'orateur déclare qu'il est nécessaire de régionaliser la matière. Il indique donc qu'il souhaite même aller plus loin que ce que prévoit la proposition. En effet, une politique unique et uniforme s'impose en la matière.

Il conclut en disant que la proposition de résolution est un pas dans la bonne direction. Mais peut-être faut-il encore trop compter sur la bonne volonté des administrations communales pour la mettre en œuvre. C'est aussi la raison pour laquelle il ne l'a pas cosignée. Il votera toutefois pour.

M. Fouad Ahidar reconnaît le travail qu'a nécessité la rédaction de cette proposition, mais il indique que son groupe ne la soutiendra pas. Le Gouvernement a déjà répondu à certaines des préoccupations évoquées dans son ordonnance de 2018, à la modification et à l'amélioration de laquelle il est du reste toujours en train de travailler.

Il souligne que la perte d'un être cher a un impact énorme sur la vie. Il est important de pouvoir faire son deuil dans les meilleures conditions possible. À cette fin, plusieurs propositions valables sont faites, comme la mise en place de lieux de consolation dans l'espace public ou la prise en charge des personnes qui n'ont pas de proches. Mais le Gouvernement y pourvoit déjà actuellement. La proposition n'a donc aucune valeur ajoutée immédiate.

dient te worden georganiseerd. In Vlaanderen zijn er twee mogelijkheden, namelijk de begrafenis of de crematie. De technische uitvoering van nieuwe wijzen van lijkbezorging moeten stof tot nadenken zijn. Misschien vereist dit echter nog extra studiewerk.

Met betrekking tot de mogelijkheid om begraven te worden buiten officiële begraafplaatsen geeft hij aan dat, bij zijn weten, artikel 30 van de ordonnantie van 2018 hierin reeds voorziet. In het tweede paragraaf staat immers dat tenzij de overledene zijn voorkeur voor een andere bestemming heeft uitgesproken in een akte, de assen van gecremeerde lijken kunnen worden uitgestrooid op een andere plaats dan de begraafplaats. In principe zou dat dus moeten kunnen, tenzij er andere praktische problemen zouden zijn, zoals bijvoorbeeld het ontbreken van terreinen. Ook in Vlaanderen is in deze mogelijkheid voorzien sinds 2017. Ook dit voorstel kan hij dus steunen.

Een andere mogelijkheid is het schenken van zijn lichaam aan de wetenschap. Blijkbaar is deze mogelijkheid nog niet echt concreet geregeld in Brussel. In Vlaanderen geldt dat men een eigenhandig geschreven, gedateerde en ondertekende verklaring kan toevertrouwen aan een universitaire instelling naar keuze. Dan wordt een procedure in gang gezet waarbij het dan mogelijk is een dergelijke daad te stellen. Misschien zou dit op dezelfde wijze kunnen worden geïmplementeerd in Brussel.

Inzake de uniforme aanpak bij lokale besturen, voor wat de begrafenis betreft van personen die niet in staat zijn hun begrafenis te financieren of geen familie

hebben, stelt de spreker dat het noodzakelijk is de materie te regionaliseren. Hij geeft dus aan zelfs verder te willen gaan dan wat werd opgenomen in het voorstel. Er zou op dit vlak immers één uniform beleid moeten komen.

Hij concludeert dat het voorstel van resolutie een stap in de goede richting is maar misschien moet er nog te vaak worden gerekend op de goodwill van de gemeentebesturen bij de uitvoering ervan. Dit is ook de reden waarom hij dit voorstel niet mede heeft ondertekend. Hij zal het voorstel wel goedkeuren.

De heer Fouad Ahidar erkent het werk dat verricht werd bij het opstellen van dit voorstel. Hij geeft evenwel aan dat zijn fractie het voorstel niet zal steunen. De regering heeft in haar ordonnantie van 2018 reeds een deel van de aangehaalde bekommernissen behandeld. Voorts werkt de regering nog aan het aanpassen en het verbeteren van die tekst.

Hij benadrukt dat het verliezen van een dierbare persoon een enorme impact op het leven heeft. Het is belangrijk te kunnen rouwen in de best mogelijke omstandigheden. Daarvoor worden verschillende valabele voorstellen gedaan, zoals het inrichten van troostplekken in de openbare ruimte of het zorgen voor mensen die geen nabestaanden hebben. De regering onderneemt echter al dergelijke acties. Het voorstel heeft dus niet meteen een meerwaarde.

Pour son groupe, par contre, il est important que les procédures et les coûts administratifs soient les mêmes dans les différentes communes. Des actions s'imposent encore à cette fin.

Mme Bianca Debaets reconnaît qu'elle n'est pas surprise que la majorité indique que le Gouvernement travaille sur la question. Elle affirme qu'il est bon que le Gouvernement travaille sur toutes sortes de sujets, mais qu'il serait préférable que les choses changent réellement sur le terrain. C'est encore trop peu le cas aujourd'hui.

En ce qui concerne la définition du mot « communautés », elle précise que le mot fait référence aux entités fédérées. Elle admet que les régions auraient également dû être mentionnées.

La cellule évoquée n'a été mise en place que récemment. Elle ne peut donc pas être pleinement opérationnelle. Par ailleurs, force est de constater que l'approche est très différente entre les communes tant dans ce qu'elles autorisent que dans ce qu'elles organisent elles-mêmes. C'est pourquoi une plus grande uniformité aiderait les citoyens à savoir à quoi ils peuvent s'attendre. L'idéal serait même d'organiser les funérailles au niveau régional, comme l'a suggéré M. Mathias Vanden Borre.

Concernant les différentes méthodes de sépulture, elle fait valoir que, sans vouloir remettre en cause l'autorité d'une université, ce n'est pas parce qu'une étude a été menée qu'une méthode relativement innovante doit être immédiatement écartée. Entre-temps, elle note que de nombreuses organisations de terrain ont critiqué cette étude. En ce qui concerne le traitement des déchets, elle note que des études scientifiques ont montré que le liquide restant est une base forte, c'est-à-dire une substance aqueuse, et qu'après traitement avec des acides, il n'est plus nocif pour l'environnement.

En ce qui concerne la possibilité de léguer son corps à la science, elle confirme que cela est déjà possible à Bruxelles. Mais le hic, c'est que les proches d'un défunt ne savent souvent pas qu'il s'agissait de sa dernière volonté. En outre, les institutions scientifiques ignorent souvent que la personne est décédée. Il serait donc utile d'enregistrer cette volonté auprès de la commune. Il ne suffit pas de glisser cette proposition à l'oreille du ministre compétent.

M. Ahmed Mouhssin s'étonne que les auteurs de la proposition souhaitent que la Communauté française, qui n'a aucune compétence dans le domaine, soit impliquée et pas les Régions.

Concernant l'humusation, les souhaits des auteurs ne sont pas clairs. Veulent-ils une nouvelle étude pour confirmer ou infirmer l'étude de l'UCL ? Si tel est le cas, cette demande pourrait être soutenue. Mais ce n'est pas ce qui est dit et le texte est trop vague. Cela pose problème.

Voor zijn fractie is het wel belangrijk dat de procedures en de administratieve kosten dezelfde zouden zijn in de verschillende gemeenten. Er dienen daartoe nog acties te worden ondernomen.

Mevrouw Bianca Debaets geeft aan niet verrast te zijn over het feit dat de meerderheid aangeeft dat de regering met deze materie bezig is. Ze stelt dat het goed is dat de regering met van alles bezig, maar het zou beter zijn als er daadwerkelijk dingen zouden veranderen op het terrein. Dat is nu nog te weinig het geval.

Met betrekking tot de definitie van het woord 'gemeenschappen', verduidelijkt ze dat er wordt verwezen naar de deelstaten. Ze geeft toe dat ook de gewesten hadden moeten worden vermeld.

De cel waarvan sprake is pas sinds kort opgericht en die cel kan dus onmogelijk nu reeds in volledige ontwikkeling zijn. Voorts kan niet anders dan worden vastgesteld dat er een zeer verschillende aanpak is tussen de verschillende gemeenten, zowel in wat ze toestaan als in wat ze zelf organiseren. Daarom zou het goed zijn dat er meer uniformiteit zou komen. Dat zou de burgers helpen te weten waaraan zij zich mogen verwachten. Idealiter zou dat zelfs gewestelijk moeten worden georganiseerd, zoals voorgesteld door de heer Mathias Vanden Borre.

Wat de verschillende methodes voor de lijkbezorging betreft, stelt ze dat, zonder de autoriteit van een universiteit in vraag te willen stellen, het niet is omdat er één onderzoek is verricht, dat een relatief nieuwe methode meteen van de baan moet worden geveegd. Ze merkt alvast op dat heel wat terreinorganisaties kritische kanttekeningen plaatsten bij die studie. Met betrekking tot de verwerking van het afval, merkt ze op dat wetenschappelijke studies uitwezen dat de overblijvende vloeistof een sterke basis is, dus een waterachtige stof, en dat het na behandeling met zuren niet langer belastend is voor het milieu.

Met betrekking tot de mogelijkheid van het aanbieden van een lichaam aan de wetenschap bevestigt zij dat dat nu ook al kan in Brussel. Het schoentje knelt echter vaak bij het feit dat de nabestaanden van een overledene vaak niet weten dat dat de laatste wens was van de overledene. Voorts weten de wetenschappelijke instellingen vaak niet dat de personen overleden is. Daarom zou het nuttig zijn die wens te registreren bij de gemeente. Het fluisteren van dit voorstel in het oor van de bevoegde minister volstaat niet.

De heer Ahmed Mouhssin verbaast zich erover dat de indieners van het voorstel de Franse Gemeenschap, die op dit gebied niet bevoegd is, erbij willen betrekken en niet de gewesten.

Wat de humusatie betreft, zijn de wensen van de indieners niet duidelijk. Willen zij een nieuwe studie om te bevestigen of te ontkennen wat de UCL heeft gedaan? Zo ja, dan zou dit verzoek kunnen worden ondersteund. Maar dat staat er niet en de tekst is te vaag. Dat is een probleem.

Il indique encore penser que la proposition a été préparée avant que l'avis du comité de bioéthique n'ait été rendu. Car, très honnêtement, cet avis est très complet. Il ajoute, néanmoins, qu'il y a dans la proposition des éléments très intéressants.

Concernant l'enregistrement des dernières volontés auprès de la commune, seul un élément est mis en avant par les auteurs de la proposition. L'orateur indique avoir déjà interpellé le ministre concernant l'utilisation d'un linceul et celui-ci a expliqué quelles étaient les difficultés. Il va, néanmoins, à nouveau interpellier le ministre à ce sujet.

Pour terminer, il indique toujours ne pas partager le point de vue de Mme Debaets sur l'aquamation. Il ne pense pas que, même si c'est de l'eau ou même si c'est neutre, on puisse se débarrasser des restes dans les égouts comme c'est le cas en Californie. Cela lui pose un problème éthique.

En conclusion, même s'il y a un tas d'éléments de réflexion dans la proposition, ceux-ci ne sont pas assez clairs et le message qui serait envoyé au Gouvernement au travers de ce texte ne serait pas suffisamment clair non plus.

M. Christophe Magdalijns constate que Mme Debaets minimise l'importance des démarches entreprises par le Gouvernement. Pourtant en soi, une cellule pour coordonner les 19 échevins et les 19 services communaux, c'est déjà une structure extrêmement importante. Il regrette que le Parlement veuille systématiquement rajouter des structures aux structures déjà existantes.

Le Gouvernement et le ministre Bernard Clerfayt gèrent déjà la matière. Il est toujours possible de lui faire une suggestion dans le cadre, par exemple, d'une question. Il estime qu'il faut cesser de vouloir faire tout et n'importe quoi à la place de l'Exécutif.

À un moment donné, il faut aussi fixer des priorités quand on ne dispose que de moyens limités. Il y a de bonnes choses dans la résolution, mais on ne peut pas s'engager une fois de plus dans une surenchère, à la fois d'outils législatifs et de moyens à mettre en œuvre.

M. Fouad Ahidar précise qu'il est aujourd'hui déjà possible d'être enterré dans un linceul.

M. Ahmed Mouhssin indique le savoir puisque c'est lui qui a écrit l'ordonnance de 2013. Mais dans la déclaration à la commune concernant la méthode d'inhumation, le document est incomplet et ne permet pas d'indiquer cette volonté. Il apparaît, par ailleurs, que d'autres options ne sont pas non plus mentionnées sur ce document. C'est pourquoi il souhaite une analyse de ce document et la mise à disposition des communes d'un document plus complet.

Mme Bianca Debaets ajoute que ce n'est pas la création de structures supplémentaires qui l'intéresse mais une uniformisation entre les 19 communes.

Voorts geeft hij aan dat het voorstel volgens hem is opgesteld voordat het advies van het comité voor bio-ethiek was uitgebracht. Dat advies is namelijk zeer volledig. Hij voegt er niettemin aan toe dat het voorstel enkele zeer interessante elementen bevat.

Wat de registratie van de laatste wensen bij de gemeente betreft, wordt slechts één element door de indieners van het voorstel belicht. De spreker zegt dat hij de minister al heeft geïnterpelleerd over het gebruik van een lijkwade en dat die laatste de moeilijkheden in dat verband heeft uitgelegd. Hij zal de minister hierover echter opnieuw interpellieren.

Ten slotte deelt hij nog steeds niet de mening van mevrouw Debaets over aquamatie. Hij denkt niet dat stoffelijke resten in de riolering kunnen worden geloosd zoals in Californië wordt gedaan, ook al gaat het om water of zelfs al is het neutraal. Dit stelt voor hem een ethisch probleem.

Kortom, ook al bevat het voorstel veel elementen ter overweging, ze zijn niet duidelijk genoeg en de boodschap die met deze tekst aan de regering zou worden gegeven, is evenmin duidelijk genoeg.

De heer Christophe Magdalijns merkt op dat mevrouw Debaets het belang van de maatregelen die de regering neemt, minimaliseert. Nochtans is een cel om de 19 schepenen en de 19 gemeentelijke diensten te coördineren op zich al een uiterst belangrijke structuur. Hij betreurt het dat het parlement systematisch structuren wil toevoegen aan reeds bestaande structuren.

De regering en minister Bernard Clerfayt houden zich al met deze zaak bezig. Het is altijd mogelijk een suggestie te doen in de context van bijvoorbeeld een vraag. Hij vindt dat men moet ophouden te proberen van alles en nog wat in plaats van de uitvoerende macht te doen.

Op een gegeven moment moeten er ook prioriteiten worden gesteld wanneer men beperkte middelen heeft. Er staan goede zaken in de resolutie, maar we mogen niet opnieuw aan een overkill beginnen, zowel wat de wetgevingsinstrumenten als de middelen betreft.

De heer Fouad Ahidar zegt dat het vandaag al mogelijk is om in een lijkwade te worden begraven.

De heer Ahmed Mouhssin zegt dat hij dat weet omdat hij de ordonnantie van 2013 heeft geschreven. De verklaring aan de gemeente over de wijze waarop men begraven wil worden, is in het document echter onvolledig en laat niet toe deze wens kenbaar te maken. Voorts blijkt dat andere bestaande opties ook niet genoemd worden in dit document. Daarom wil hij dat een analyse van dit document wordt gemaakt en dat een vollediger document aan de gemeenten ter beschikking wordt gesteld.

Mevrouw Bianca Debaets merkt nog op dat het haar niet gaat om het creëren van nieuwe bijkomende structuren maar wel om het creëren van uniformiteit tussen de negentien gemeenten.

Elle tient également à repréciser que lorsqu'elle cite l'exemple des Communautés, elle le fait dans le cadre de l'accompagnement du processus de deuil. En effet, à cet égard, il serait utile d'examiner les initiatives déjà développées en Flandre et en Wallonie.

III. Discussion des considérants et des tirets du dispositif

Premier considérant

Ce considérant ne suscite aucun commentaire.

Vote

Le premier considérant est rejeté par 9 voix contre 5.

Le président décide de passer immédiatement au vote sur l'ensemble de la proposition.

IV. Vote sur l'ensemble de la proposition de résolution

La proposition de résolution dans son ensemble est rejetée par 9 voix contre 5.

- *Confiance est faite au rapporteur pour la rédaction du rapport.*

Le Rapporteur

Christophe MAGDALIJS

Le Président

Guy VANHENGEL

Voorts wil ze nogmaals verduidelijken dat, wanneer zij het voorbeeld van de gemeenschappen aanhaalt, zij dat doet in het kader van rouwbegeleiding. Het zou, in deze, immers nuttig zijn na te gaan welke initiatieven er in Vlaanderen en Wallonië reeds werden ontwikkeld.

III. Bespreking van de consideransen en van de streepjes van het verzoekend gedeelte

Eerste considerans

Dit considerans lokt geen enkele commentaar uit.

Stemming

De eerste considerans wordt verworpen met 9 stemmen, tegen 5.

De voorzitter beslist onmiddellijk over te gaan tot de stemming over het geheel van het voorstel.

IV. Stemming over het geheel van het voorstel van resolutie

Het voorstel van resolutie wordt in zijn geheel verworpen met 9 stemmen tegen 5.

- *Vertrouwen wordt geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van het verslag.*

De Rapporteur

Christophe MAGDALIJS

De Voorzitter

Guy VANHENGEL